

ӨОЖ 316.624.2

Білім алушы: Қайырбекова М., студент,

Ғылыми жетекші: Байдалиев К.А., жетекші,

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ,  
Орал қ.

**«ӘСКЕРИ КАФЕДРА» ҚҰРЫЛЫМДЫҚ БӨЛІМДЕ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕ  
ДАЯРЛАНЫП ЖАТҚАН 1-2 КУРС КУРСАНТТАРЫНЫҢ ДЕВИАНТТЫ  
МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТАРЫН АНЫҚТАУ**

**АННОТАЦИЯ**

Созылмалы соматикалық аурулар (әсіресе алғашқы 3 айда) әскери қызметке бейімделудің қиындауына ықпал етуі мүмкін, сонымен қатар күн тәртібін сақтамау, еңбек және демалыс регламентін бұзу, ұтымды тамақтану, қарауыл қызметінің жарғылық ережелері, жауынгерлік кезекшілік, дене белсенділігінің біркелкі емес немесе күрт артуы. Мұндай әскери қызметшілер әріптестерінің мазақ етуі мен менсінбеуіне төзбейді, жалғыздыққа ұмтылады, кемшіліктеріне назар аударады.

Осыған байланысты девиантты-делинквенттік мінез-құлықтың алдын алу, ең алдымен, әскери қызметшілердің жарғылық өмірлік ережелерін қатаң сақтаудан тұрады. Бұл әскери бөлімдердегі моральдық-психологиялық ахуалды едәуір дәрежеде анықтайды. Әрқайсысының жеке тұлғалық-типологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, әскери мамандықтар бойынша жас толықтыруларды оңтайлы бөлу де үлкен маңызға ие. Мұндай бөлу жауынгерлік Дағдылар мен дағдыларды игеру тиімділігін арттырып қана қоймай, жас сарбаздардың әскери қызмет жағдайларына бейімделу дәрежесін арттырады.

***Түйінді сөздер:** девиантты мінез-құлық, әскери кафедра, тәрбие, оқыту, психология*

Жастарды әскери қызметке бейімдеу мәселесі өте күрделі. Өкінішке орай, Қарулы Күштер қатарына шақырылған әрбір азамат жаңа қызмет жағдайларына сәтті бейімделе алмайды. Оқудың алғашқы кезеңінде жастардың едәуір бөлігі бейімделуде қиындықтарға тап болады, бұл тұлғааралық қатынастардағы проблемаларға, әскери тәртіп талаптарын қабылдамауға және кәсіби қызметтің тиімділігінің төмендігіне ғана емес, сонымен қатар денсаулықтың бұзылуына әкеледі.

Қазіргі уақытта курсанттардың психикалық денсаулығы мәселесі ең өзекті және іс жүзінде маңызды болып табылады. Соңғы жылдары болып жатқан қоғамдағы жағымсыз процестер (әлеуметтік-экономикалық жағдайдың тұрақсыздығы, өнеркәсіптік апаттардың өсуі, әскери қақтығыстардың жиілеуі, демографиялық жағдайдың нашарлауы, экологиялық ортаның ластануы және т.б.) халықтың, ең алдымен, жас ұрпақтың психикалық денсаулығының сапасының төмендеуіне әкеледі.

Әскери психологтар мен психиатрлар психикалық бұзылулар мен психикалық норма мен шекаралық психикалық патология арасындағы аралық жағдайды уақтылы анықтауға ерекше назар аударады. Сонымен қатар, соңғы жылдары патологияға дейінгі (ауыртпалыққа дейінгі, донозологиялық) жағдайларды зерттеуге ерекше назар аударылды.

Осыған байланысты жастар арасында және тиісінше әскерге шақыру жасындағы адамдар арасында кең таралуына байланысты девиантты-делинквенттік, тәуелділік, ауто - және гетероагрессивті мінез-құлықтың әртүрлі нысандарын зерттеу айтарлықтай қызығушылық тудырады. Жоғарыда аталған формаларды біріктіретін термин өзін-өзі бұзатын мінез-құлық, ол қазіргі уақытта Әлемдік және отандық психологияда кең таралған. Сонымен бірге, Қарулы Күштер үшін мұндай мінез-құлық бұзылыстарының "шекаралық" сипатын баса көрсететін "девиантты мінез-құлық" термині анағұрлым сәйкес келеді. Жастардың ауытқу мінез-құлығының шекарасы осы мінез-құлықтың белгілері бірдей негізде әлеуметтік бұзылуларға да, психикалық денсаулықтың бұзылуына да

жатқызылуы мүмкін екендігінде көрінеді.

Бұл жұмыстың негізгі мақсаты қарулы күштер жағдайындағы девиантты мінез құлық мәселесін теориялық талдау болып табылады.

Девиантты мінез-құлықтың түсінігі және жалпы сипаттамасы.

Соңғы жылдары елде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер жаппай және жеке сипаттағы белгілі бір психологиялық салдарға әкелді. Өмірдің әдеттегі стереотипінің күрт бұзылуы, бұрынғы мұраттардың жоғалуы және басқа идеалдардың болмауы, қоғамның саяси-экономикалық тұрақсыздығы психологиялық-психиатриялық тұрғыдан "сәйкестік дағдарысы", "әлеуметтік-стресстік бұзылулар", "қоғамдық сананың қисынсыз деформациясы", "өтпелі қажеттілік-мотивациялық күй" деп белгіленген психикалық күйлердің негізгі себептері ретінде қарастырылады". Осы ғылыми-зерттеу бағытына сәйкес бастапқыда жасөспірімдер контингентіне бағытталған Өзін-өзі бұзатын (девиантты) мінез-құлық тұжырымдамасы дамиды.

Бұл тұжырымдаманы құрудың негізгі алғышарттары авторлар біздің қоғамда зиянды өмір салты, маскүнемдік, есірткі мен никотинизацияның жоғарылауы, криминогенділіктің жоғарылауы, құқық бұзушылық мінез-құлық (жыныстық ауытқуларды қоса), әлеуметтік-сындарлы әрекеттерден бас тарту, бос уақыт және т. б. сияқты кең таралған жағымсыз құбылыстар болды. девиантты мінез-құлықтың әртүрлі түрлері туралы айта кету керек, өмір бойы жеке тұлға (өзінің жеке көріністерінде де, тұтастай алғанда) үдемелі, кезең-кезеңімен дамуға немесе деградацияға, өзін-өзі жоюға ұшырайды.

Девиантты мінез-құлық жеке тұлғаның дамуының бұзылуы ретінде қарастырылады, онда денеге физикалық зиян келтірумен қатар, руханияттың орнын толтыру қиын, адамгершіліктің төмендеуі, нәтижесінде жеке тұлғаның дисфункциясы және әртүрлі дәрежедегі әлеуметтік бейімделу пайда болады. Қазіргі уақытта девиантты деп сипаттауға болатын бірқатар мінез-құлық белгілі.

Девиантты мінез-құлық, белгілі бір қоғамның моральдық нормаларынан ауытқу ретінде және кішігірім, елеусіз антиәлеуметтік әрекеттерді білдіретін делинквентті мінез-құлық антиәлеуметтік мінез-құлық формалары ретінде қарастырылады, оның себептері, атап айтқанда, тұлғаның әлеуметтік-психологиялық (патологиялық емес) деформациясы және заңсыз әрекеттер жасалатын жағдайдың ерекшеліктері.

Әскери ұжымдардың өміріне табиғи түрде қолайсыз әсер ететін қоғамның моральдық-психологиялық тұрақсыздығы жағдайында әскери қызметшілерде реттелетін мінез-құлықты бұзудың нақты жағдайларын талдау кезінде медициналық, тәрбиелік, командалық және құқық қорғау органдарының құзыреттілік шегін ажырату мәселесі ерекше айқындықпен туындайды. Сонымен қатар, әрдайым сұрақ туындайды: мінез-құлықтағы ауытқулар психикалық патологияның белгісі ме, әлде олар жас кезіндегі психологиялық ерекшеліктерді, тәрбиедегі ақауларды көрсете ме, әлде таза ситуациялық сәттерге байланысты ма. Бұл сұраққа нақты диагностикалық критерийлер мен терминологиялық белгісіздіктің болмауына байланысты жауап беру кейде өте қиын.

Девиантты (девиантты) мінез-құлық, бір жағынан, әлеуметтік-психологиялық ұғым ретінде қарастырылады, өйткені ол белгілі бір тарихи қоғамда қабылданған тұлғааралық қатынастар нормаларынан ауытқуды білдіреді, психикалық денсаулық шеңберінде жүзеге асырылады, яғни шекаралық психикалық патология болмаған кезде. Екінші жағынан, бұл ұғым дені сау және психикалық науқастарда мінез-құлықтың бұзылуының барлық түрлерін қамтитын шектен тыс кеңейеді.

Кәмелетке толмағандардың девиантты мінез – құлқын диагностикалау әдістемесін (SDP тесті-девиантты мінез-құлыққа бейімділік) авторлар ұжымы әзірледі (Э.в. Леус, САФУ. М.в. Ломоносова; А. Г. Соловьев, СММУ, Архангельск) және бейімделу және стандарттау процедурасынан өтті.

Әдістеме девиантты мінез-құлықтың әртүрлі түрлері бар жасөспірімдердегі бейімделудің ауырлығын бағалау үшін өлшеуге арналған. Сұрақтардың мазмұны бойынша тәуелді мінез-құлықтың (БП), өзіне-өзі зиян келтіретін мінез-құлықтың (БП),

агрессивті мінез-құлықтың (БП), делинквенттік мінез-құлықтың (БП), әлеуметтік шартты мінез-құлықтың (БП) айқындылық көрсеткіштерін айқындайды, олардың әрқайсысы сауалнама шкаласы бойынша баллмен бағаланады. Шкала бойынша алынған балл сомасына байланысты девиантты мінез-құлықтың нақты түрлерінің ауырлық дәрежесі бағаланады: әлеуметтік-психологиялық дезадаптация белгілерінің болмауы, әлеуметтік-психологиялық дезадаптацияның жеңіл дәрежесі, әлеуметтік-психологиялық дезадаптацияның жоғары дәрежесі. Бұл әдіс мониторингтік зерттеулер жүргізу кезінде жасөспірімдерде әртүрлі мінез-құлық ауытқуларының болуы туралы толық ақпарат алуға мүмкіндік береді.

*Шкаланың сипаттамасы.* Әзірленген әдіс-әрқайсысында 15 сұрақтан тұратын 5 блокқа бөлінген 75 сұрақтан тұратын сауалнама (1-қосымша).

I блокта (1-ден 15-ке дейінгі сұрақтар) жасөспірімдердің әлеуметтік шартты мінез-құлыққа бейімділігі (жауаптардың шынайылық шкаласы) просоциалды, салыстырмалы-деструктивті, жетекші, маңызды немесе анықтамалық топтың нормаларына бейімделген, мүмкін әртүрлі нұсқаларда қоғамға қарсы немесе девиантты бағыты бар деп бағаланады, бұл ретте айналасындағылардың ықпалына, әлеуметтік көзқарастардың әсеріне ұшырауы ескеріледі, топтың пікірі бойынша, іс-әрекеттердегі ведомость дәрежесі.

II блокта (16 – дан 30-ға дейінгі мәселелер) - құқық бұзушылық (құқыққа қарсы) мінез - құлық (ДП) - заңмен тыйым салынған кез-келген іс-әрекетті немесе әрекетсіздікті қамтитын әлеуметтік тәртіпке және айналадағы адамдардың әл-ауқатына қауіп төндіретін, құқықтық нормаларға қайшы келетін қоғамға қарсы мінез-құлық бағаланады.

III блокта тәуелді (тәуелділік) мінез - құлық (ПП) бағаланады (31-ден 45-ке дейінгі сұрақтар) - 1) психикалық күйді өзгертетін әртүрлі заттарды, соның ішінде алкоголь мен темекі шегуді оларға тәуелділік пайда болғанға дейін теріс пайдалану; 2) деструктивті мінез-құлықтың бір түрі, ол кетуге деген ұмтылыста көрінеді. белгілі бір заттарды қабылдау немесе белгілі бір заттарға немесе белсенді іс-әрекеттерге тұрақты бекіту арқылы өзінің психикалық жай-күйін өзгерту арқылы, бұл қарқынды эмоциялардың дамуымен бірге жүреді; 3) ауру емес, мінез-құлықтың бұзылуы.

IV блокта агрессивті мінез - құлық (АП) бағаланады (46-дан 60-қа дейінгі сұрақтар) - айналадағы адамдарға, дұшпандыққа, негативизмге, батылдық пен кекшілдікке бағытталған ауызша және физикалық агрессия.

V блокта өзін-өзі зақымдайтын (аутоагрессивті) мінез-құлық (SP) (61-ден 75-ке дейінгі сұрақтар), өзін-өзі ренжітуге және/немесе физикалық зиян келтіруге деген ұмтылыс адамның оны тоқтатуға бағытталған әрекеттермен немесе аяқталмаған әрекеттермен байланысты саналы түрде өмірден бас тартуы ретінде бағаланады.

| Сұрақ | ия                                         | кейде | жоқ |
|-------|--------------------------------------------|-------|-----|
| 1     | мен ылғи уәдемде тұрамын                   |       |     |
| 2     | Ешкіммен бөліскім келмейтін ойларым болады |       |     |
| 3     | Ашуланғанда өзімді ұстай алмаймын          |       |     |
| 4     | Өсек айтамын                               |       |     |
| 5     | Кейде өзім түсінбейтін әңгімелер айтамын   |       |     |
| 6     | Мен тек шындықты айтамын                   |       |     |
| 7     | Мақтанғанды ұнатамын                       |       |     |
| 8     | Ешқашан кешікпеймін.                       |       |     |

|    |                                                                                   |  |  |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------|--|--|
| 9  | Барлық әдеттерімді жақсы деп санаймын                                             |  |  |
| 10 | Ата-анаммен сөзге келіп,ұрсысамын                                                 |  |  |
| 11 | Кейде жолдан өзіме ыңғайлы жерден өте саламын(белгі тұрған жерден емес)           |  |  |
| 12 | Мен әрдайым жол ақысын төлеймін                                                   |  |  |
| 13 | Кейде анайы сөздер айтып ұрсысқым келеді                                          |  |  |
| 14 | Менің таныстарымның ішінде,маған ұнамайтын адамдар бар                            |  |  |
| 15 | Мен қоғамдық тәртіпті бұзбаймын                                                   |  |  |
| 16 | Мен сабақ оқып,жұмыс жасағым келмейді                                             |  |  |
| 17 | Мен үйден кетіп,басқа жерде тұра аламын                                           |  |  |
| 18 | Тәртіп бұзғаным үшін полиция қызметкерлерімен проблема болды                      |  |  |
| 19 | Қажет болса немесе шынымен қаласам, мен басқа біреудің затын ала аламын.          |  |  |
| 20 | Кәмелетке толмағандар подраздел жөніндегі бөлімшеде есепте тұрамын.               |  |  |
| 21 | Мені айналадағылар жиі ренжітеді (ат кою, ұру, ақша мен заттарды алу).            |  |  |
| 22 | Менің сотталған туыстарым және / немесе таныстарым бар.                           |  |  |
| 23 | Менің орындауым керек күшті тілектерім бар.                                       |  |  |
| 24 | Менде кек алу, әділеттілікті қалпына келтіру ниеті бар.                           |  |  |
| 25 | Мен басқаларға сенбеймін.                                                         |  |  |
| 26 | Мен ұлы және құдіретті болғым келеді.                                             |  |  |
| 27 | Мен үмітсіздікті, ренішті, дәрменсіз ашуды сезінемін.                             |  |  |
| 28 | Мен сыныптастарыма, басқа адамдарға, ересектерге қызғанышпен қараймын.            |  |  |
| 29 | Егер мүмкін болмаса, бірақ шынымен қаласаңыз, бұл мүмкін.                         |  |  |
| 30 | Күшті және бай адамдарға барлық ережелер мен Заңдарды сақтаудың қажеті жоқ.       |  |  |
| 31 | Мен темекі шегемін.                                                               |  |  |
| 32 | Мен сыра және / немесе басқа алкогольді ішемін.                                   |  |  |
| 33 | Мен желімді, еріткіштерді иіскедім, есірткіні, темекі қоспаларын қолданып көрдім. |  |  |
| 34 | Менің ата-анам алкогольді асыра пайдаланады.                                      |  |  |
| 35 | Менің достарым темекі шегеді, алкоголь ішеді.                                     |  |  |
| 36 | Адамдар жақсы көңіл - күйді сақтау үшін компания үшін ішеді                       |  |  |
| 37 | Ішу-шегу есейгеннің белгісі                                                       |  |  |

|    |                                                                                                            |  |  |
|----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|
| 38 | Мен отбасындағы, мектептегі проблемалар мен жалғыздықтың кесірінен ішіп-шегемін                            |  |  |
| 39 | Балалар мен ересектертің ішіп шегу себебі: бұл мода және қолжетімді                                        |  |  |
| 40 | Балалар ақымақтықтан, қызығушылықтан ішіп-шегеді                                                           |  |  |
| 41 | Ләззат-Бұл өмірде ұмтылуға тұрарлық басты нәрсе.                                                           |  |  |
| 42 | Маған күшті тәжірибе мен сезім қажет.                                                                      |  |  |
| 43 | Мен алкогольді, темекіні, есірткіні қолданып көргім келеді, егер оны ешкім білмесе.                        |  |  |
| 44 | Алкоголь мен темекінің адамға тигізетін зиянды әсері өте асыра айтылған.                                   |  |  |
| 45 | Егер менің компаниям қабылданса, мен темекі шегіп, сыра ішемін.                                            |  |  |
| 46 | Мен жануарларды, адамдарды сирек аяймын.                                                                   |  |  |
| 47 | Мен мұғалімдермен, сыныптастарыммен жиі ұрысамын немесе қарғыс айтамын.                                    |  |  |
| 48 | Мен ата-анаммен жиі ұрысамын.                                                                              |  |  |
| 49 | Мен ренішті кешірмеймін.                                                                                   |  |  |
| 50 | Егер менің көңіл-күйім нашар болса, мен біреудің көңіл-күйін бүлдіремін.                                   |  |  |
| 51 | Өсек айтқанды жақсы көремін.                                                                               |  |  |
| 52 | Маған мойынсұнғанды жақсы көремін.                                                                         |  |  |
| 53 | Мен дауларды сөзбен емес, төбелеспен шешуді жөн көремін.                                                   |  |  |
| 54 | Достарыммен бірге болу үшін мен бір нәрсені бұза аламын, бөгде адамдарды мазалай аламын.                   |  |  |
| 55 | Мен жиі тітіркенуді, жиіркенішті, ашулануды, ашулануды, құтыруды сезінемін.                                |  |  |
| 56 | Менде бір нәрсені сындыруға, есікті қатты қағуға, айқайлауға, ұрысуға немесе төбелесуге деген ұмтылыс бар. |  |  |
| 57 | Ашуланған кезде мен айқайлай аламын немесе біреуді ұра аламын.                                             |  |  |
| 58 | Мен кез-келген соғыс қимылдарына қатысар едім                                                              |  |  |
| 59 | Егер маған бірдеңе ұнамаса, мен басқа біреудің затын әдейі бұза аламын.                                    |  |  |
| 60 | Мен ересек және күшті болғым келеді.                                                                       |  |  |
| 61 | Мені ешкім түсінбейтін сияқты, маған ешкім қызықпайды.                                                     |  |  |
| 62 | Менің ойымша, маған ештеңе тәуелді емес, үмітсіздік, дәрменсіздік.                                         |  |  |
| 63 | Мен өзімді ренжітуім мүмкін.                                                                               |  |  |
| 64 | Егер ол жақсы төленсе, мен өмірге қауіп төндіретін істі шешер едім.                                        |  |  |
| 65 | Егер Мен өлсем жақсы болар еді.                                                                            |  |  |
| 66 | Мен айналадағылардың, ата-аналардың алдында өзімді кінәлі                                                  |  |  |

|    |                                                                           |  |  |
|----|---------------------------------------------------------------------------|--|--|
|    | сезінемін.                                                                |  |  |
| 67 | Мен проблемаларды өзiм шешкендi ұнатпаймын.                               |  |  |
| 68 | Менiң орындай алмайтын тiлектерiм бар.                                    |  |  |
| 69 | Мен өте жақсы адам емеспiн.                                               |  |  |
| 70 | Мен әрқашан не iстеуге болатынын және не iстеуге болмайтынын түсiнбеймiн. |  |  |
| 71 | Мен көбiнесе кез-келген әрекеттi шеше алмаймын.                           |  |  |
| 72 | Мен көпiрде тұрғанда,кейде төмен секiргiм келедi                          |  |  |
| 73 | Маған жылы, сенiмдi қарым-қатынас қажет.                                  |  |  |
| 74 | Бақытсыздыққа төзу маған тiптi жағымды болуы мүмкiн.                      |  |  |
| 75 | Мен толқу сезiмдерiнiң қажеттiлiгiн сезiнемiн.                            |  |  |

### ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Психология және педагогика. Әскери психология / ред. А. М. Маклакова.- Санкт-Петербург.: Питер, 2004.- 464 б.: ил.- ("Жоғары оқу орындарына арналған оқулық"сериясы).
2. Змановская Е. В. Девиантология: (Девиантты мінез-құлық психологиясы): Жоғары оқу. орны студенттерге арналған нұсқаулық. 2-ші басылым.. - М.: "Академия" баспа орталығы, 2004. – 288 б.
3. Ресей Федерациясы Қарулы Күштерінің әскери қызметшілерін тәрбиелеу теориясы мен практикасы: оқу құралы // И.А. Алехиннің жалпы редакциясымен. - М.: ВУ, 2003. - 377 б.
4. С. Буранов "Әскери қызметшілердің девиантты мінез-құлық психологиясы". Нұсқаулық, маусым 2005.
5. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология: жоғары оқу орындарына арналған оқулық. – М.: бірлік-ДАНА, 2002.
6. Клейберг Ю. А. девиантты мінез-құлық психологиясы.- М., 2001.
7. Тәуелді мінез-құлық психологиясы және лечение / ред.х. Ремшмидт. – М., 2000.
8. Психотерапиялық энциклопедия / ред.Карвасарский. - Санкт-Петербург., 2000.
9. Федоров А. П. Когнитивті психотерапия: оқу. жәрдемақы. - Санкт-Петербург., 1991.
10. Кондрашенко В. Т. Жасөспірімдердегі девиантты мінез-құлық. - Минск, 1988.

### РЕЗЮМЕ

Хронические соматические заболевания (особенно в первые 3 месяца) могут способствовать затруднению адаптации к военной службе, а также несоблюдению распорядка дня, нарушению регламента труда и отдыха, рациональному питанию, уставным правилам караульной службы, боевому дежурству, неравномерному или резкому увеличению физической активности. Такие военнослужащие не терпят насмешек и презрения со стороны коллег, стремятся к одиночеству, обращают внимание на свои недостатки.

В связи с этим профилактика девиантно-делинквентного поведения заключается, прежде всего, в строгом соблюдении уставных жизненных правил военнослужащих. Это в значительной степени определяет морально-психологический климат в воинских частях. Большое значение имеет и оптимальное распределение возрастных пополнений по военным специальностям с учетом индивидуально-типологических особенностей каждого



из них. Такое распределение не только повышает эффективность овладения боевыми навыками и умениями, но и повышает степень адаптации молодых солдат к условиям военной службы.

### **RESUME**

Chronic somatic diseases (especially in the first 3 months) can contribute to difficulties in adapting to military service, as well as non-compliance with the daily routine, violation of the rules of work and rest, rational nutrition, statutory rules of guard duty, combat duty, uneven or sharp increase in physical activity. Such servicemen do not tolerate ridicule and contempt from colleagues, strive for solitude, pay attention to their shortcomings.

In this regard, the prevention of deviant-delinquent behavior consists, first of all, in strict compliance with the statutory life rules of military personnel. This largely determines the moral and psychological climate in military units. Of great importance is the optimal distribution of age replacements in military specialties, taking into account the individual typological characteristics of each of them. This distribution not only increases the effectiveness of mastering combat skills and abilities, but also increases the degree of adaptation of young soldiers to the conditions of military service.

**УДК:553**

**Обучающийся: Жұмалы Б.А., студент**

**Научный руководитель: Жайтлеуова А.А., руководитель**

**Западно-Казахстанский аграрно-технический университет имени Жангир хана,  
г.Уральск**

### **ГОРНОДОБЫВАЮЩАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ КАЗАХСТАНА: НОВЫЕ ТРЕНДЫ И ПРИОРИТЕТЫ**

#### **АННОТАЦИЯ**

В статье рассматривается горнодобывающая и нефтегазовая промышленность Казахстана и динамика показателей этих отраслей. Обсуждаются новые приоритеты и прогнозы на будущее, основные тенденции и их решения. А также, предлагаются возможные пути их «синхронизации» с динамикой изменений в отрасли.

**Ключевые слова:** *нефть, уголь, инвестиции, закон, инновации.*

Горнодобывающая и нефтегазовая промышленность – один из стратегически важных секторов экономики Республики Казахстан. Государством на постоянной основе проводятся масштабные мероприятия по развитию горнодобывающей и нефтегазовой промышленности, способствующие значительному увеличению притока финансовых средств в экономику страны.

Горнодобывающая и нефтегазовая промышленность Республики Казахстан включает в себя добычу полезных ископаемых, встречающихся в природе в виде твердых пород (уголь и руда), в жидком состоянии (нефть) или в газообразном состоянии (природный газ), и к данной промышленности, в том числе, относятся:

- добыча угля и лигнита (включает подземную добычу твердых горючих материалов или добычу открытым способом);

- добыча сырой нефти и природного газа (включает производство сырой нефти, добычу нефти, битуминозного или нефтяного сланца и битуминозного песка, производство природного газа, добычу конденсатов, дренаж и выделение жидких фракций углеводорода, добычу жидкого углеводорода);